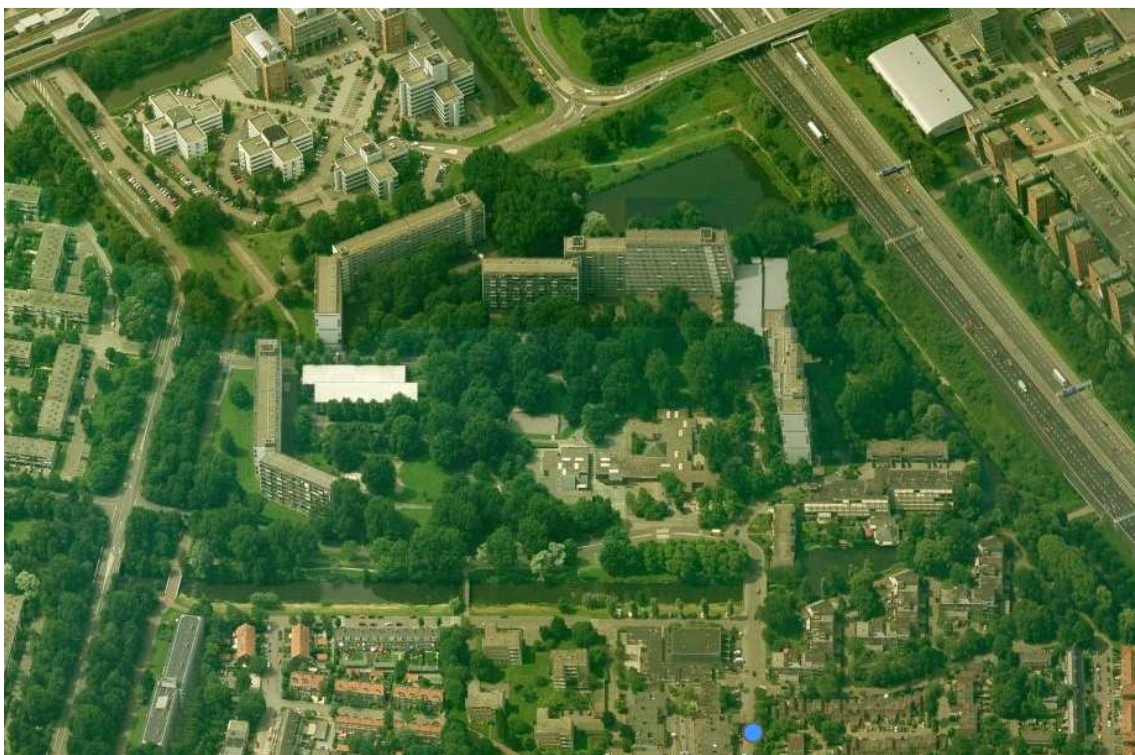

Vleermuizen en orchideeën in het Zonnehofgebied te Duivendrecht

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Gemeente Ouder-Amstel

2 juli 2012

Definitief eindrapport

9W9757A0

ROYAL HASKONING
Enhancing Society

HASKONING NEDERLAND B.V.
WATER

Entrada 301
Postbus 94241
1090 GE Amsterdam
+31 20 569 77 00 Telefoon
Fax
info@amsterdam.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet
Arnhem 09122561 KvK

Documenttitel	Vleermuizen en orchideeën in het Zonnehofgebied te Duivendrecht Toetsing aan de Flora- en faunawet
Verkorte documenttitel	Vleermuizen Zonnehofgebied Duivendrecht
Status	Definitief eindrapport
Datum	2 juli 2012
Projectnaam	Herinrichting Zonnehofgebied
Projectnummer	9W9757A0
Opdrachtgever	Gemeente Ouder-Amstel
Referentie	9W9757A0/R/904438/Amst

Auteur(s)	Jeroen Groenendijk
Collegiale toets	Wouter Stempfer
Datum/paraaf	19-6-2012
Vrijgegeven door	Frans Jorna
Datum/paraaf	2-7-2012

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
1 INLEIDING	1
2 JURIDISCH KADER	3
3 METHODEN	4
4 RESULTATEN	5
4.1 Dagbezoek	5
4.2 Najaarsbezoeken	5
4.3 Voorjaarsbezoeken	6
4.4 Samenvatting vleermuizenonderzoek	6
4.5 Orchideeën	7
4.6 Grote bonte specht	8
5 EFFECTBEOORDELING	10
5.1 Vleermuizen	10
5.2 Rietorchis	10
6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	11
6.1 Conclusies m.b.t. beschermde soorten	11
6.2 Aanbevelingen	11
7 BRONNEN	12

1 INLEIDING

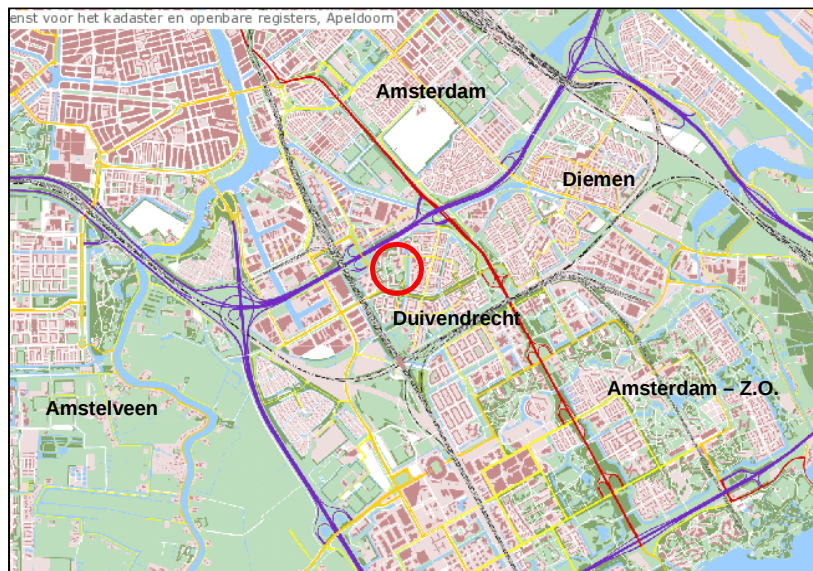
De gemeente Ouder-Amstel is voornemens om het Zonnehofgebied te Duivendrecht te herontwikkelen. De bestaande schoolgebouwen van de A. Bekemaschool en De Grote Beer zullen worden gesloopt ten behoeve van nieuwbouw van twee scholen, kinderopvang en enkele (zorg)woningen. Daarvoor moet tevens een aantal bomen plaatsmaken. Een aanduiding van het plangebied is gegeven in figuur 1.1 en 1.2.

Deze rapportage vloeit voort uit een door ecologisch onderzoeksbureau Van der Goes & Groot uitgevoerde ecologische *quick scan* (De Beer, 2007). Hierin is onder andere geconstateerd dat de bestaande gebouwen en de dikke bomen in het plangebied geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. De geplande sloop en bomenkap kunnen mogelijk tot effecten leiden op soorten uit deze groep, die door de Flora- en faunawet beschermd zijn (FFwet-tabel 3). Door middel van voorliggend onderzoek is invulling gegeven aan de aanbeveling om vervolgonderzoek uit te voeren naar aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied. Het plangebied van het *quick scan*-onderzoek was overigens groter dan dat van het voorliggende onderzoek (zie hieronder).

In de bovengenoemde *quick scan* is tevens aanbevolen om onderzoek te doen naar vissen en de grote bonte specht (De Beer 2007). Deze aanbeveling is niet overgenomen, aangezien de watergang onaangetast blijft en de genoemde spechtensoort niet meer jaarrond beschermd is. Dit laatste wordt kort toegelicht in paragraaf 4.6. Door De Beer (2007) zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen in zijn plangebied. Omdat bij de auteur van dit rapport het voorkomen van de rietorchis (beschermd volgens FFwet-tabel 2) langs de oostzijde van de Kloostersingel reeds bekend was, is aanvullend gekeken naar het voorkomen van deze soort aan beide zijden van deze watergang.

Mochten er inderdaad effecten op beschermde soorten kunnen optreden, dan is het nodig mitigerende en eventueel compenserende maatregelen te nemen. Ook is mogelijk een ontheffingsaanvraag van de Flora- en faunawet nodig. Indien daadwerkelijk een ontheffing nodig blijkt, zijn in geval van vleermuizen een dwingende reden van groot openbaar belang en een alternatievenafweging noodzakelijk om de ontheffing te kunnen verkrijgen.

Dit rapport geeft de resultaten van de inventarisaties die zijn uitgevoerd om te zien of de te kappen bomen en de te slopen schoolgebouwen van belang zijn voor vleermuizen, die volgens de Flora- en faunawet beschermd zijn. Op deze manier zijn de voorgenomen werkzaamheden getoetst aan de Flora- en faunawet. Als resultaat hiervan kunnen maatregelen omschreven worden die effecten kunnen voorkomen, zodat overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet voorkomen kunnen worden. Indien uit de toetsing blijkt dat ontheffingen noodzakelijk zijn, wordt aangegeven of deze in het kader van de voorgestelde ingreep te verkrijgen zijn.

Figuur 1.1. Globale plaatsaanduiding van het plangebied, rood omlijnd.

Figuur 2.2. Plangebied, rood omlijnd. De watergang ten oosten is de Kloostersingel.

2 JURIDISCH KADER

Binnen de Nederlandse natuurwetgeving wordt onderscheid gemaakt in de soortenbescherming en gebiedsbescherming. Hiervoor zijn twee wetten actief, respectievelijk de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. In beide wetten zijn naast het nationaal natuurbeschermingsbeleid ook tal van internationale verdragen en richtlijnen verankerd, zoals: Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn, Wetlands-Convention, Conventie van Bonn en CITES.

In dit rapport wordt enkel getoetst aan de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet regelt de bescherming van planten en dieren in Nederland en is in april 2002 in werking getreden. Via de Flora- en faunawet is onder andere het soortenbeschermingsdeel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de Nederlandse wetgeving vastgelegd.

De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn. Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling.

In 2005 is met het gewijzigde Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten het beschermingsregime versoepeld. Met deze aangepaste regelgeving is niet meer altijd een ontheffing nodig voor het uitvoeren van werkzaamheden in de openbare ruimte. Voor regulier voorkomende werkzaamheden en ruimtelijke ontwikkelingen geldt nu een vrijstellingsregeling.

In bijlage 1 is een uitgebreide beschrijving van de werking van de Flora- en faunawet opgenomen, met daarbij het stroomschema, waarmee bepaald kan worden op welke wijze getoetst wordt en of voor een project een ontheffing van de Flora- en faunawet noodzakelijk is. Daarnaast is in bijlage 2 een overzicht gegeven van de jaarrond beschermde vogelnesten.

3 METHODEN

Het onderzoek is gericht op de aanwezigheid van vleermuisverblijven. Deze onderzoeken vonden plaats volgens de door het netwerk Groene Bureaus (waar Royal Haskoning deel van uitmaakt) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN) vastgelegde protocollen voor gedegen vloer-muisonderzoek. Deze onderzoeken zijn uitgevoerd op de data en bij weersomstandigheden zoals aangegeven in tabel 3.1. De onderzoeken in het voorjaar zijn met name gericht op kraamverblijven, terwijl de onderzoeken in de nazomer met name gericht zijn op paar- en winterverblijven.

Tabel 3.1. Veldbezoeken aan het plangebied.

<i>datum</i>	<i>tijd</i>	<i>doel</i>	<i>weersomstandigheden</i>
1-9-2011	dag	geschiktheid bomen en gebouwen	-
8-9-2011	avond	uitvliegende, baltsende en foeragerende dieren	17°C, onbewolkt, windkracht <3
23-9-2011	ochtend	invliegende, baltsende en foeragerende dieren	12°C, onbewolkt, windkracht <3
25-5-2012	avond	uitvliegende en foeragerende dieren; kraamkolonie	18°C, onbewolkt, windkracht ~3
14-6-2012	avond	uitvliegende en foeragerende dieren; kraamkolonie	13°C, onbewolkt, windkracht ~2
19-6-2012	dag	rietorchis langs Kloostersingel	-

Het eerste veldbezoek had tot doel om geschikte bomen en gebouwstructuren te inventariseren en is dan ook overdag uitgevoerd. Met behulp van heterodyne bat-detectors (Batbox Griffin en Pettersson D230), zaklampen en verrekijker is tijdens de avond- en ochtendbezoeken gezocht naar aanwezige exemplaren. Speciaal is gelet op zwerm-gedrag, uitvliegende dieren bij geschikte openingen in bomen en gebouwen. De nazomer-najaarsperiode is voor de meeste vleermuizensoorten de balts- en paarperiode; er is in die tijd dan ook gezocht naar baltsende mannetjes.

Op 19 juni 2012 is overdag gezocht naar rietorchissen langs de Kloostersingel. De bloeiperiode van de rietorchis valt globaal tussen begin juni en half juli.

Door middel van een bureaustudie zijn gegevens verzameld van het voorkomen van broedgevallen van de grote bonte specht in de wijde omgeving, waarmee de beschermingsstatus van deze zogenaamde "categorie 5"-soort wordt toegelicht.

4 RESULTATEN

4.1 Dagbezoek

Uit de inventarisatie van geschiktheid van bomen en gebouwen is gebleken dat met name de twee schoolgebouwen veel geschikte structuren hebben waar vleermuizen mogelijk in zouden kunnen verblijven: gaten boven regenpijpen, gevelplaten, kieren tussen en naast bakstenen, stootvoegen en dergelijke. De gebouwen bestaan echter grotendeels uit één verdieping, waardoor de mogelijk geschikte ruimten minder goed bereikbaar zijn: in- en uitvliegopeningen zitten meestal boven de 2 á 3 meter boven maaiveld. Tijdens de avondbezoeken is gebleken dat veel gevels van de schoolgebouwen plaatselijk verlicht zijn, hetgeen ze minder aantrekkelijk maakt voor vleermuizen om een verblijfplaats te zoeken.

De bomen in het plangebied zijn niet of nauwelijks geschikt; er zijn weliswaar enkele grote bomen maar dit zijn overwegend populieren, die over het algemeen weinig geschikt zijn. De bomen hebben geen spechtengaten, holten, kieren of loshangend schors waar vleermuizen in kunnen wegkruipen.

Figuur 4.1. Structuren die mogelijk een verblijfplaats van vleermuizen vormen. *Links:* gat boven een regenpijp. *Rechts:* kieren tussen bakstenen en beton.

In de directe omgeving van het plangebied is volop bebouwing aanwezig waarin vleermuizen mogelijk een verblijfplaats hebben. Ook het parkachtige, beboste deel van het plangebied is niet uniek in de omgeving; rondom de flats, de Van der Madeweg en de wateren aan de noordwestzijde is veel opgaande beplanting aanwezig die geschikt is als foerageergebied voor vleermuizen. Ook de wateren zijn hiervoor geschikt.

4.2 Najaarsbezoeken

Tijdens het avondbezoek (8 september 2011) zijn vanaf 20:30 (vlak na zonsondergang bij lichte schemering) meerdere gewone dwergvleermuizen (*Pipistrellus pipistrellus*) foeragerend waargenomen. Een enkel individu foerageerde nabij het gebouw. Aangezien gewone dwergvleermuizen tot een half uur voor zonsondergang kunnen uitvliegen, zegt deze waarneming niets over een eventueel verblijf in het gebouw.

Tevens is die avond een aantal in vlucht baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen, met name tussen de bomen aan de westzijde van het plangebied waar ook veel foeragerende exemplaren aanwezig waren. Het is echter niet te zeggen waar de paarverblijven van deze mannetjes zijn, afgezien van dat het relatief in de nabijheid van de waarnemingsplek is. Andere vleermuissoorten dan de gewone dwergvleermuis zijn niet waargenomen.

Het ochtendbezoek was met name gericht op baltsende mannetjes en invliegende exemplaren. Waarneming van invliegende dieren in de ochtend zijn eenvoudiger dan uitvliegende dieren in de avond. Gedurende het hele ochtendbezoek is geen enkele vleermuis waargenomen, baltsend noch foeragerend. In de vroege ochtend kan verwacht worden dat baltsende mannetjes vanuit de paarverblijven hun contactroep laten horen. Het feit dat dit niet is waargenomen suggereert dat in de schoolgebouwen en bomen binnen het plangebied geen paarverblijven noch winterverblijven aanwezig zijn.

4.3 Voorjaarsbezoeken

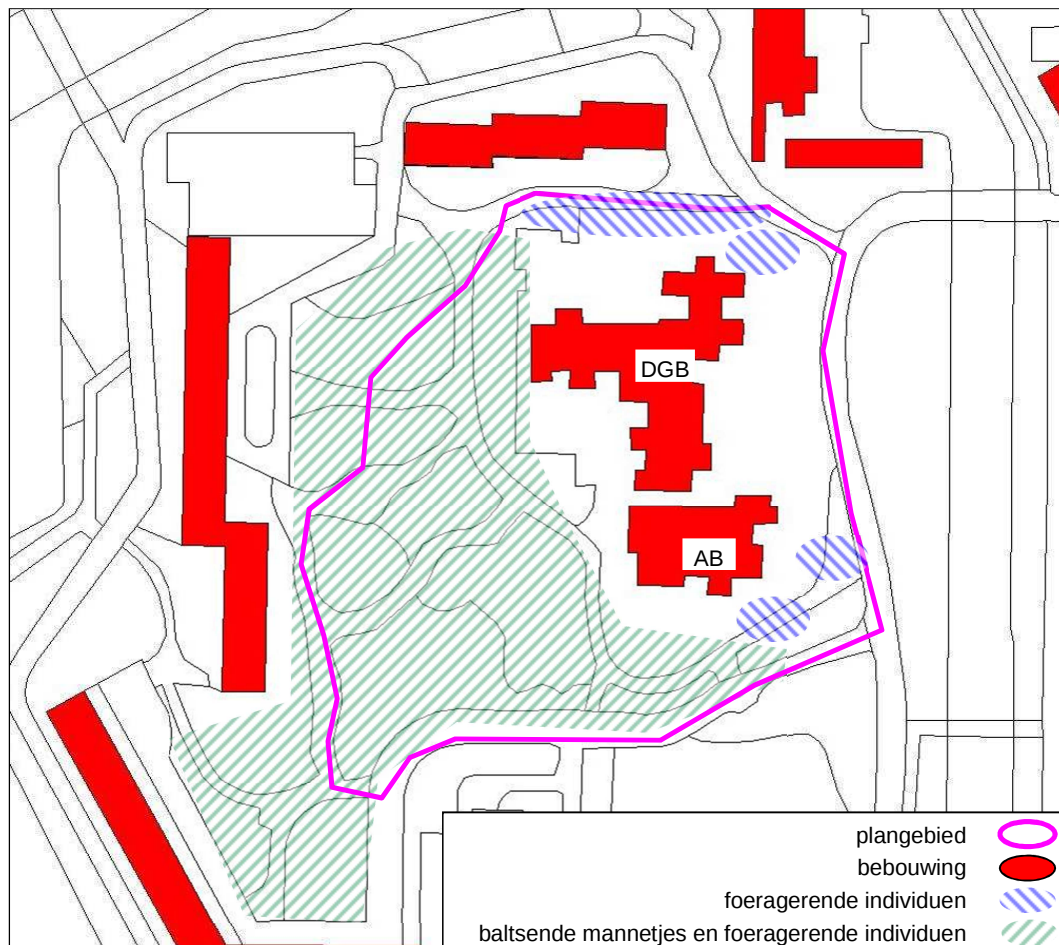
Op beide avonden zijn alleen foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen. De eerste vleermuisactiviteit was steeds ongeveer 15 á 20 minuten na zonsondergang; dit is redelijk laat binnen het uitvlieg-tijdvenster en wijst erop dat foeragerende exemplaren waarschijnlijk niet direct rondom het bos (dus ook niet in de scholen) een verblijfplaats hebben.

Boven de open plekken in het bossparkje tussen de scholen en de flats werden steeds 1 tot 3 foeragerende individuen waargenomen. Ook zijn enkele individuen waargenomen tussen de bomen bij de hoek Astronautenweg – Satellietbaan en bij de flat ten noorden van de scholen. Direct rondom de schoolgebouwen is geen vleermuisactiviteit waargenomen.

4.4 Samenvatting vleermuisenonderzoek

In figuur 4.2 staat samenvattend de waargenomen vleermuisactiviteit in en rondom het plangebied weergegeven. Het bossparkje westelijk en zuidelijk van de scholen wordt als foerageergebied gebruikt door de gewone dwergvleermuis. In het najaar wordt hier druk gebaltst door mannetjes van deze soort. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn in de schoolgebouwen echter niet aanwezig. Ook de bomen in het plangebied rondom de school dienen niet als verblijfplaats.

De waarnemingen suggereren dat in de buurt van het plangebied weliswaar paarverblijven van de gewone dwergvleermuis aanwezig zijn, maar die zijn niet aanwezig in de schoolgebouwen binnen het plangebied. Er zijn tenslotte geen waarnemingen gedaan van in- of uitvliegende vleermuizen in de schoolgebouwen.

Figuur 4.2. Plangebied Zonnehof en directe omgeving, met waarnemingen van Gewone dwergvleermuis schematisch aangegeven. AB = A. Bekemaschool; DGB = De Grote Beer

De foeragerende vleermuizen hebben, gezien het tijdstip dat ze werden waargenomen, naar alle waarschijnlijkheid in de omliggende woonwijken hun verblijfplaats. De roepende mannetjes van de gewone dwergvleermuis hadden geen binding met het gebouw of de te kappen bomen, zodat de aanwezigheid van paarverblijven uitgesloten kan worden. Ook winterverblijven zijn onwaarschijnlijk gezien het feit dat geen zwermactiviteit is waargenomen tijdens de onderzoeken in de nazomerperiode.

4.5 Orchideeën

Tijdens het veldbezoek van 19 juni 2012 zijn naar schatting 50 bloeiende rietorchissen (*Dactylorhiza majalis* ssp. *praetermissa*) aangetroffen op de graslandstrook langs de westzijde van de Kloostersingel (zie figuur 4.3). De exemplaren staan op een zonnige plaats tussen redelijk hoog opgaande gras- en kruidvegetatie. Tevens zijn op een meer beschaduwde plaats enkele exemplaren van de brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*) aangetroffen, die nog niet in bloei stonden. Beide orchideeënsoorten zijn niet binnen de plangebiedsgrenzen aangetroffen; daarbinnen is ook geen geschikt biotoop aanwezig voor deze soorten.

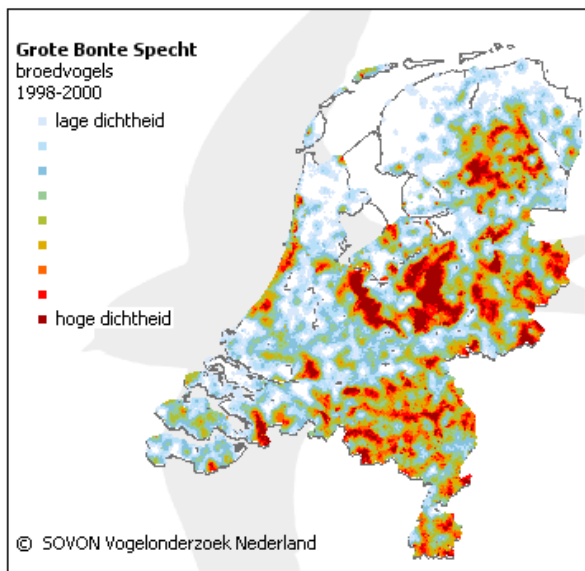
Figuur 4.3. Vindplaatsen van rietorchis (roze) en brede wespenorchis (lichtblauw) bij de Klooster-singel, net ten oosten van het plangebied (rood).

4.6 Grote bonte specht

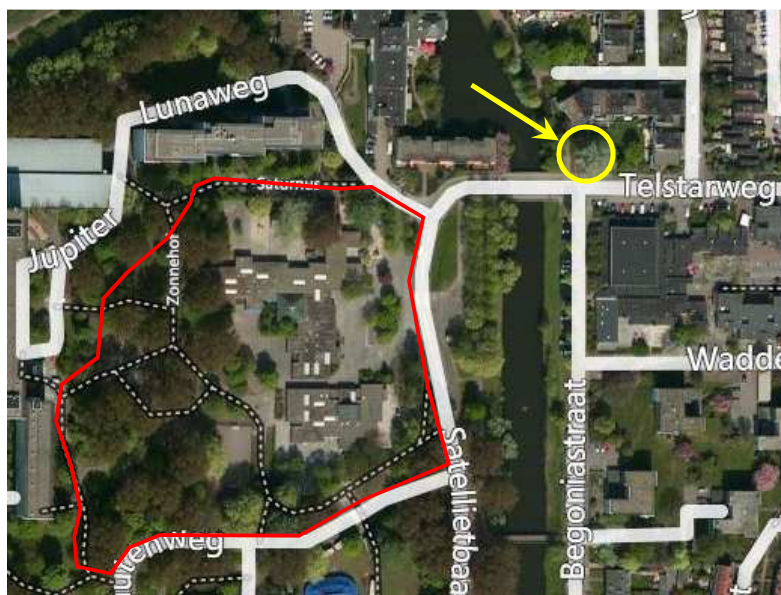
De grote bonte specht (*Dendrocopos major*) valt onder categorie 5 van de lijst van jaarrond beschermde vogelsoorten (Bijlage 2), hetgeen wil zeggen dat jaarronde bescherming alleen aan de orde is indien daar een zwaarwegende ecologische reden voor is. De regionale instandhouding van een soort en het bijbehorende leefgebied is hierbij met name van belang. Indien de ruimtelijke ingreep zou leiden tot sterke aantasting van de regionale populatie, dan zou jaarronde bescherming in die situatie aan de orde zijn. Uit gegevens van SOVON (figuur 4.4) blijkt echter dat de grote bonte specht algemeen in de wijde omgeving van Amsterdam en het Gooi broedt, zodat in deze situatie van de noodzaak van jaarronde bescherming geen sprake is.

Het onderzoek was niet specifiek gericht op het lokaliseren van nesten in het gebied; dat was immers niet noodzakelijk, aangezien uit het verspreidingsonderzoek is gebleken dat soort algemeen voorkomend is en dat nesten daardoor niet jaarrond beschermd zijn.

Overigens is tijdens het veldbezoek van mei wel een nestplaats van deze soort waargenomen, namelijk in een wilg op de kruising Telstarweg – Begoniastraat, aan de oostkant van het water (ongeveer 100 meter van het plangebied, zie figuur 4.5). In de holte zat een jong aanhoudend te bedelen om voedsel. Dit betreft dus een toevallige losse waarneming; er is immers geen gericht onderzoek naar deze soort gedaan.

Figuur 4.4. Dichtheidskaart van broedgevallen van de grote bonte specht in Nederland. Bron: www.sovon.nl

Figuur 4.5. Locatie van een boom met nestholte van een grote bonte specht (gele cirkel), ten noordoosten van het plangebied (rood). Dit betreft een toevallige waarneming; er is geen gericht onderzoek naar deze soort gedaan.

Bovenstaande betekent dat de grote bonte specht in deze situatie geen andere beschermingsstatus heeft dan de niet-jaarrond beschermde vogelsoorten: de eventueel aanwezige nestplaatsen zijn dus alleen binnen het vogelbroedseizoen beschermd. Door de kap of andere verstorende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren wordt overtreding van de Flora- en faunawet ten aanzien van de grote bonte specht voorkomen.

5 EFFECTBEOORDELING

5.1 Vleermuizen

Er zijn geen vleermuisverblijven (in de vorm van kraamkolonies en/of zomerverblijven, paarverblijven, winterverblijven) in de te kappen bomen en de schoolgebouwen aanwezig. De herinrichting van het Zonnehofgebied leidt dus niet tot verlies of aantasting van vleermuisverblijfplaatsen.

Het bosspark tussen de scholen en de flats van het Zonnehofgebied is in gebruik als foerageer- en baltsgebied voor de gewone dwergvleermuis, althans voor een deel van de nacht. De herinrichting van het plangebied zou, indien een belangrijk deel van de opgaande beplanting verdwijnt en de verlichting toeneemt, kunnen leiden tot vermindering van kwaliteit van het foerageergebied van de gewone dwergvleermuis.

Gezien de hoeveelheid opgaande beplanting en wateren in de directe omgeving, vormen de groenstructuren binnen het plangebied geen essentieel foerageergebied. Daarnaast waren de aantallen ook laag en waren individuen gedurende een korte periode ter plekke aanwezig (niet de gehele nacht), om op populatieniveau van groot belang te zijn. Het eventueel verdwijnen of aantasten van dit foerageergebied is dan ook geen aantasting van de functionaliteit van de leefomgeving van vleermuizen.

De herinrichting van het Zonnehofgebied leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen.

5.2 Rietorchis

De rietorchis komt voor in de gemaaide gras/rietzoom langs de Kloostersingel, met name aan de oostkant maar ook aan de westkant. Beide vindplaatsen liggen niet binnen het plangebied en dus wordt aantasting van de groeiplaatsen niet voorzien. Mochten er toch werkzaamheden uitgevoerd worden op die locaties, dan bestaat het risico dat exemplaren of groeiplaatsen beschadigd of vernield worden, hetgeen een overtreding van verbodsbepalingen uit artikel 8 van de Flora- en faunawet is.

Overtreding kan in dat geval voorkomen worden door de groeiplaatsen van de rietorchis te sparen bij de werkzaamheden, hetgeen in principe zal gebeuren. Indien dit toch niet mogelijk blijkt, dan dienen de rietorchissen in het groeiseizoen voorafgaand aan de werkzaamheden verplant te worden naar een nabijgelegen geschikte biotoop. Dit dient dan door een ter zake kundige ecooloog uitgevoerd of begeleid te worden. Hiervoor is geen ontheffing nodig.

De herinrichting van het Zonnehofgebied leidt niet tot overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van de rietorchis.

6 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1 Conclusies m.b.t. beschermde soorten

Negatieve effecten ten aanzien van vleermuizen zijn niet aan de orde. Verblijfplaatsen zijn niet aanwezig in de te slopen schoolgebouwen en de te kappen bomen. Het foerageergebied zou mogelijk in kwaliteit achteruit kunnen gaan door de kap en eventuele toegenomen verlichting, maar er is ruim voldoende geschikt gebied in de directe omgeving om de waargenomen aantallen gewone dwergvleermuizen te voorzien. Het plangebied is daarom niet van wezenlijk belang als foerageergebied voor deze soort.

De rietorchissen staan buiten de plangebiedsgrenzen en daarmee is aantasting niet aan de orde.

Overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van vleermuizen en orchideeën is dan ook uitgesloten.

De grote bonte specht is niet jaarrond beschermd. Mocht deze soort broeden in de te kappen bomen, dan zijn de nestplaatsen alleen in het broedseizoen beschermd, wat ook voor alle andere niet-jaarrond beschermde broedvogelsoorten geldt. Buiten het broedseizoen kunnen eventuele nestbomen van de grote bonte specht dus gekapt worden zonder dat sprake is van overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet of ontheffingsplicht.

6.2 Aanbevelingen

Bij de kap-, sloop- en bouwactiviteiten dient voorkomen te worden dat broedgevallen van vogels verstoord of anderszins aangetast worden. De broedperiode valt weliswaar voor veel soorten binnen de vaak gehanteerde periode half maart tot half juli, maar voor de Flora- en faunawet geldt dat de aanwezigheid van broedende vogels het broedseizoen bepaalt, ongeacht het tijdstip (zie ook bijlage 2).

7 BRONNEN

- **De Beer, R., 2007.** Centrumgebied Duivendrecht. Toetsing in het kader van de Flora- en faunawet. Rapport Van der Goes en Groot, Kwintsheul, Alkmaar.
- **Groenendijk, J.P., 2011.** Tussenrapportage vleermuizeninventarisatie Zonnehofgebied september 2011. Royal Haskoning notitie 7 oktober 2011, kenmerk 9W9757A0/N00001/904438/AMST

=0=0=0=

Bijlage 1

Juridisch kader Flora- en faunawet

Beschermingscategorieën en verbodsbepalingen

Inleiding

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van planten en dieren in Nederland door middel van een aantal verbodsbepalingen (zie Tabel 7-1). In de wet zijn soorten opgenomen die op landelijk dan wel op Europees niveau zeldzaam en/ of bedreigd zijn of worden. De Flora- en faunawet beoogt niet het instandhouden van een statische populatiegrootte, maar wel het functioneren van de betreffende populatie. Zo kan in sommige gevallen ook met een kleiner aantal individuen de populatie duurzaam blijven voortbestaan. Dit is onder andere afhankelijk van de talrijkheid van de soort, maar ook van zijn flexibiliteit om andere gebieden te bereiken en te koloniseren.

Zorgplicht

In de eerste plaats geldt voor alle inheemse planten- en diersoorten, beschermd of niet, de zorgplicht. In de zorgplicht is opgenomen dat alle planten en dieren een intrinsieke waarde hebben en onvervangbaar zijn. De zorgplicht is een fatsoenseis en houdt in dat bij menselijk handelen voldoende zorg in acht genomen wordt om in het wild levende planten en dieren zoveel mogelijk te beschermen.

Beschermingscategorieën

Op 23 februari 2005 is de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) Artikel 75 in werking getreden, waarmee drie beschermingsregimes zijn vastgesteld. Hiertoe zijn de beschermde planten en dieren onderverdeeld in drie categorieën. Bijlage 2 geeft een compleet overzicht van de beschermde soorten verdeeld over de drie beschermingsregimes; dit zijn de zogenaamde tabellen 1, 2 en 3 van de Flora- en faunawet. In dit hoofdstuk zal meerdere malen worden verwezen naar deze tabellen.

De beschermde soorten van tabel 1 zijn soorten die in Nederland algemeen voorkomen. Voor verstoring van deze soorten bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig onderhoud, beheer of gebruik, of bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting, waaronder de geplande werkzaamheden vallen, geldt een algemene vrijstelling en is geen ontheffing nodig. Voor deze soorten is er geen noodzaak voor inventarisaties. Soorten van tabel 2 en 3 zijn strenger beschermd. Voor deze soorten geldt een ontheffingsplicht bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling, terwijl voor soorten van tabel 2 ook met een goedgekeurde gedragscode gewerkt kan worden. Bij het afwegingskader is informatie over de verspreiding van de betreffende soort noodzakelijk.

Voor de soorten, genoemd in tabel 2 van de Flora- en faunawet, is een "lichte toets noodzakelijk". In de lichte toets moet er voor worden gezorgd dat de gunstige staat van instandhouding wordt gegarandeerd en de activiteit moet een redelijk doel dienen.

Voor soorten genoemd in tabel 3 geldt een "uitgebreide toets". Er mag hierin geen andere bevredigende oplossing zijn voor de geplande activiteit, de gunstige staat van instandhouding dient te worden gewaarborgd en er moet sprake zijn van een bij de wet genoemd belang. De gunstige staat van instandhouding van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient lokaal beoordeeld te worden. Voor de overige soorten uit tabel 3 is de landelijke populatie van belang.

Tabel 7-1: Relevante verbodsbepalingen Flora- en faunawet.

Artikel 2 (zorgplicht)	1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. 2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.
Artikel 8	Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
Artikel 9	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
Artikel 10	Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.
Artikel 11	Het is verboden nesten, holen of andere voortplanting- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
Artikel 12	Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.
Artikel 13	Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort, ..., te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, ..., binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

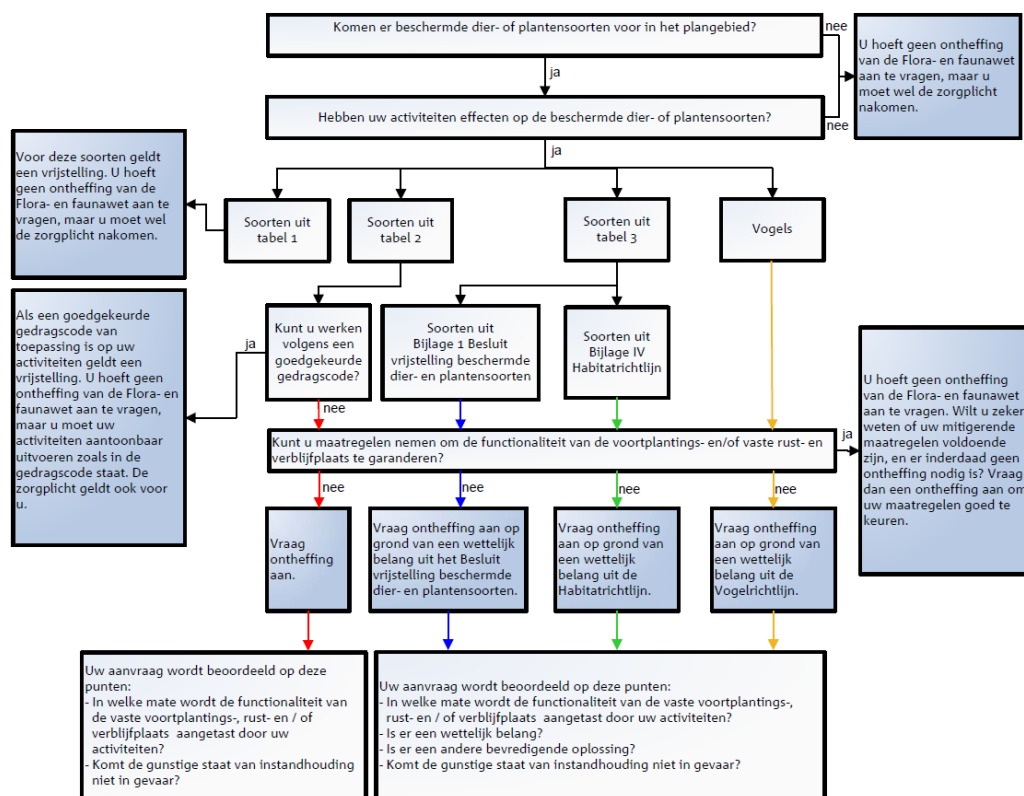
Beoordelingskader Flora- en faunawet

Het stroomschema in Figuur 7-1 geeft weer welke stappen er doorlopen dienen te worden om vast te stellen of er een bij het uitvoeren van de werkzaamheden verbodsbepalingen worden overtreden, waarvoor een ontheffing dient te worden aangevraagd. Indien er beschermde soorten van de tabellen 2 of 3 aanwezig zijn in het plangebied en de activiteiten een mogelijk negatief effect hebben op de gunstige staat van instandhouding, dient te worden vastgesteld of het project kan worden uitgevoerd, waarbij een overtreding van de Flora- en faunawet wordt voorkomen door het nemen van voorzorgsmaatregelen. Zo ja, dan is geen ontheffing ex art 75c nodig.

Kan er ondanks het treffen van voorzorgsmaatregelen niet worden uitgesloten dat er effecten op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten optreden, dan geeft het stroomschema van figuur 3.1 de te doorlopen stappen weer. Afhankelijk van de 'zwaarte' van de te beschermen soort en de impact van het initiatief op de staat van instandhouding, aanwezigheid van een goedgekeurde gedragscode, zijn er verschillende opties mogelijk. Indien de uitkomst is dat er een ontheffing nodig is, dan is een belangrijk beoordelingscriterium in hoeverre de 'functionaliteit' voor een specifiek soort intact blijft. Vogels nemen een bijzondere plaats in in de Flora- en Faunawet, zij worden in deze paragraaf afzonderlijk behandeld.

Mitigerende maatregelen

Het is mogelijk om een overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen door, vóórdat de werkzaamheden van start gaan, voorzorgsmaatregelen te treffen. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten. Mitigerende maatregelen zijn gericht op het voorkómen van de negatieve gevolgen van een activiteit. Dit moet gebeuren binnen het plangebied en voor de soorten die daar voorkomen. Het dient te worden voorkomen dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort wordt aangetast.

Figuur 7-1: Stroomschema van de stappen, die doorlopen dienen te worden om vast te stellen of er een ontheffingsplicht is voor het uitvoeren van de werkzaamheden. Bron: LNV, 2009.

Er zijn 10 punten die kunnen worden gebruikt ter ondersteuning van de vraag of de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de betreffende soort behouden blijft door het nemen van mitigerende maatregelen (LNV, 2009):

1. De plek of het gebied wordt met een zekere mate van bestendigheid gebruikt. Er is geen sprake van incidenteel gebruik, maar van een vaste rust- en verblijfplaats;
2. De plek of het gebied blijft voorzien in alles wat nodig is voor een specifiek individueel dier in dat gebied en voor alle exemplaren van de populatie ter plekke, om succesvol te kunnen voortplanten of om te kunnen rusten;
3. Er is op geen enkel moment, ook niet tijdelijk, een achteruitgang van de ecologische functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats. De diverse functies die een gebied heeft dienen behouden te blijven;
4. Door mitigerende maatregelen worden negatieve effecten uitgesloten. Dit kunnen negatieve effecten zijn op zowel de kwaliteit als de kwantiteit van functies in het gebied;
5. Mitigerende maatregelen zijn preventief. Dit houdt dus in dat in voorkomende gevallen de mitigatie niet alleen aanwezig is, maar ook functioneert;
6. Mitigerende maatregelen moeten leiden tot een verbetering of behoud van de ecologische functionaliteit van het gebied (kwantitatief/kwalitatief) voor de betreffende soort;
7. Het positieve effect van mitigatie geeft in evenredige mate ruimte voor de negatieve effecten van de ingreep. De duurzame ecologische functionaliteit mag op geen enkel moment slechter worden;
8. Het succes van mitigerende maatregelen moet met een hoge mate van zekerheid vóóraf vaststaan en wordt beoordeeld aan de hand van ecologische criteria;
9. De staat van instandhouding en de zeldzaamheid van een diersoort zijn van belang bij het treffen van mitigerende maatregelen;
10. De controle op het effect van de maatregelen is een onderdeel van het ecologisch werkprotocol.

Indien er voor het uitvoeren van mitigerende maatregelen dieren gevangen en verplaatst moeten worden, is dat geen overtreding van Artikel 9 (vangen) en 13 (verplaatsen). Het is namelijk niet de bedoeling om dieren aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbaar habitat in de directe omgeving. Dit moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. De soorten dienen ook in één keer te worden verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Het vangen en verplaatsen dient te gebeuren buiten de kwetsbare periode van de betreffende soort. Het vangen en verplaatsen dient te gebeuren door of onder de begeleiding van een ter zake kundige. Stressgevoelige dieren, zoals muizen, vleermuizen en vogels, worden in principe niet verplaatst; bij deze diergroepen dient ervoor te worden gezorgd dat ze uit eigen beweging het werkterrein kunnen verlaten.

Ontheffingsplicht

Er geldt een ontheffingsplicht als de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de beschermde soort uit tabel 2 en 3 niet kan worden gegarandeerd door het nemen van mitigerende maatregelen. Belangrijke vragen voor het verkrijgen van een ontheffing zijn:

- in welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
- is er een wettelijk belang (niet bij soorten uit tabel 2)?
- is er een andere bevredigende oplossing (niet bij soorten uit tabel 3)?
- hebben de werkzaamheden een redelijk doel (niet bij soorten uit tabel 3)?
- komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Binnen de categorie van strikt beschermde soorten (tabel 3) is daarnaast een deel van de soorten opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Ook behoren alle vogelsoorten tot de categorie die de strengste bescherming geniet binnen de Flora- en faunawet. Om ontheffing te krijgen voor deze soortgroepen, dient het betreffende ruimtelijke ontwikkelingsproject één of meerdere van de geldige belangen te hebben die staan weergegeven in Tabel 7-2.

Tabel 7-2: Vereist wettelijk belang ter verkrijging van ontheffing voor strikt beschermde soorten (tabel 3 en vogels). Een "x" betekent dat het belang geldig is voor de betreffende soortgroep.

<i>Wettelijk belang</i>	<i>AMvB Bijlage 1</i>	<i>HR Bijlage IV</i>	<i>Vogels</i>
Bescherming van flora en fauna	x	x	x
Veiligheid van het luchtverkeer	-	-	x
Volksgezondheid/Openbare veiligheid	x	x	x
Dwingende redenen van groot openbaar belang	x	x	-
Ruimtelijke inrichting/ontwikkeling	x	-	-

Vogels

De bescherming van vogels nemen binnen de Flora- en faunawet een aparte positie in. In de Flora- en faunawet is de bescherming van de meeste vogelsoorten gericht de nesten van op broedvogels. Dit houdt in dat de nesten van broedvogels gedurende het broedseizoen zijn beschermd. Het is gedurende het broedseizoen verboden om de nesten van broedvogels te verstoren en/of weg te nemen.

De vogelnesten vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van Artikel 11 van de Flora- en faunawet. Buiten het broedseizoen zijn nesten van de meeste vogelsoorten niet beschermd. Een ontheffing is niet noodzakelijk als de werkzaamheden buiten het broedseizoen plaats vinden en ook niet als er maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat er zich vogels vestigen op de bouwplaats. De Flora- en faunawet kent echter geen standaardperiode voor het broedseizoen (zie kader).

Broedseizoen

Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 juli is dus slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

Er geldt echter voor een aantal vogelsoorten een uitzonderingspositie op het bovenstaande. Deze vogelsoorten zijn ingedeeld in een aantal categorieën en deze zijn gedurende het gehele seizoen beschermd en dan gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de flora- en faunawet:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld steenuil);
2. Nesten van koloniebroeders die elk seizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (roek, gierzwaluw en huismus);
3. Nesten van vogels (geen kolonievogels), die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (kerkuil, ooievaar, slechtvalk);
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (boomvalk, buizerd, ransuil).
5. Nesten van vogels, die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar ervoor hebben gebroed of de directe omgeving ervan, maar dan wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Deze soorten zijn buiten het broedseizoen niet beschermd, maar vragen wel extra onderzoek, omdat ze jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dit rechtvaardigen.

Er is in bijlage 1 een overzicht opgenomen van de soorten die vallen binnen bovenstaande beschermingscategorieën. Twee belangrijke vragen bij de beoordeling of er voor de soorten uit de bovenstaande categorieën een ontheffing noodzakelijk is zijn de volgende:

- Is er voor de soort voldoende gelegenheid om zelfstandig een natuurlijk alternatief nest te vinden?
- Is er voor de soort voldoende mogelijkheid om met succes een kunstmatig alternatief nest aan te bieden?

Bijlage 2

Jaarrond beschermde vogelsoorten

Soort	Koloniebroeder	In bebouwde omgeving aanwezig?	Aanwezig in (beschermde) natuurgebieden?	Categorie vast nest
Steenuil	Nee	Ja	Nee	1
Gierzwaluw	Ja	Ja	Nee	2
Roek	Ja	Ja	Nee	2
Huismus	Ja	Ja	Nee	2
Grote gele kwikstaart	Nee	Nee	Ja	3
Kerkuil	Nee	Ja	Nee	3
Oehoe	Nee	Nee	Ja	3
Ooievaar	Nee	Ja	Nee	3
Slechtvalk	Nee	Ja	Ja	3
Boomvalk	Nee	Nee	Ja	4
Buizerd	Nee	Nee	Ja	4
Havik	Nee	Nee	Ja	4
Ransuil	Nee	Nee	Ja	4
Sperwer	Nee	Nee	Ja	4
Wespendief	Nee	Nee	Ja	4
Zwarte wouw	Nee	Nee	Ja	4
Blauwe reiger	Ja	Ja	Ja	5
Boerenzwaluw	Nee	Ja	Nee	5
Bonte vliegenvanger	Nee	Ja	Ja	5
Boomklever	Nee	Ja	Ja	5
Boomkruiper	Nee	Ja	Ja	5
Bosuil	Nee	Nee	Ja	5
Brilduiker	Nee	Nee	Ja	5
Draaihals	Nee	Nee	Ja	5
Eidereend	Nee	Nee	Ja	5
Ekster	Nee	Ja	Nee	5
Gekraagde roodstaart	Nee	Ja	Ja	5
Glanskop	Nee	Ja	Ja	5
Gauwe vliegenvanger	Nee	Ja	Ja	5
Groene specht	Nee	Nee	Ja	5
Grote bonte specht	Nee	Nee	Ja	5
Hop	Nee	Nee	Ja	5
Huiszwaluw	Nee	Ja	Nee	5
IJsvogel	Nee	Nee	Ja	5
Kleine bonte specht	Nee	Nee	Ja	5
Kleine vliegenvanger	Nee	Ja	Ja	5
Koolmees	Nee	Ja	Ja	5
Kortsnavelboomkruiper	Nee	Ja	Ja	5
Oeverzwaluw	Nee	Ja	Ja	5
Pimpelmees	Nee	Ja	Ja	5
Raaf	Nee	Nee	Ja	5
Ruigpootuil	Nee	Nee	Ja	5
Spreeuw	Nee	Ja	Ja	5

Soort	Koloniebroeder	In bebouwde omgeving aanwezig?	Aanwezig in (beschermde) natuurgebieden?	Categorie vast nest
Tapuit	Nee	Nee	Ja	5
Torenvalk	Nee	Ja	Ja	5
Zeearend	Nee	Nee	Ja	5
Zwarte kraai	Nee	Ja	Ja	5
Zwarte mees	Nee	Ja	Ja	5
Zwarte roodstaart	Nee	Ja	Ja	5
Zwarte specht	Nee	Nee	Ja	5

